

Lausunto

13.06.2017

Asia: OM 9/021/2016

Tuomioistuinviraston perustaminen

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko vai vastustatteko tuomioistuinviraston perustamista?

Kannatan

Mikä on yleinen arvionne toimikunnan ehdotuksesta?

Lakimiesliiton yleinen arvio toimikunnan ehdotuksesta on, että se on perusteellinen ja siinä esitetty malli tuomioistuinviraston perustamisesta on kannatettava ja toteuttamiskelpoinen. Toimikunta on tehnyt työnsä hyvin ja täyttänyt annetun toimeksiannon. Ehdotuksen pohjalta on mahdollista sekä lisätä tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta Euroopan neuvoston suosituksissa ja kannanotoissa esitetyllä tavalla että saavuttaa tuomioistuinlaitoksen toiminnassa tehokkuuden paranemiseen ja hallinnon suurempaan joustavuuteen johtavia hyötyjä. Ehdotus on myös linjassa oikeusministeriön Oikeudenhoidon uudistamisohjelman vuosille 2013-2025 (OM Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013) kanssa.

Tuomioistuinviraston perustamisen tärkeys korostuu viimeaikaisen globaalin ja eurooppalaisen oikeusvaltiokehityksen johdosta. Tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta on rapautettu ja keskeisiä oikeusvaltioperiaatteita on loukattu jopa Euroopan unionin alueella. Myös tästä kehityksestä johtuen on erityisen tärkeää, että Suomessa vahvistetaan tuomioistuinlaitoksen rakenteellista riippumattomuutta.

Miten arvioitte tuomioistuinviraston hoidettaviksi ehdotettuja tehtäviä?

Lakimiesliitto katsoo, että toimikunnan esitys tuomioistuinviraston tehtävistä on perusteltu. Lakimiesliiton mielestä on tärkeää, että tuomioistuimet voivat käyttää tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten riippumattomuus tulee selkeästi esiin yhteiskunnan rakenteiden ja tuomioistuinten toimintaedellytysten osalta. Tuomioistuinten keskushallinnon siirtäminen ministeriöstä tuomioistuinvirastolle onkin askel oikeaan suuntaan. Tuomioistuinviraston perustaminen vahvistaa tuomioistuinten riippumattomuutta ja tehostaa tuomioistuinten toimintaa.

Lakimiesliitto katsoo, että viraston tehtävät, esimerkiksi tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja kehittämisestä huolehtiminen sekä keskushallintotehtävät tukevat tuomioistuimia niiden

perustehtävän suorittamisessa. Tuomioistuinvirastosta tulisi tuomioistuimia tukeva ja palveleva sekä yhdessä tuomioistuinten kanssa niiden toimintaa tehostava ja kehittävä toimija. Lakimiesliitto uskoo, että tuomioistuinvirastolle esitetyt tehtävät palvelevat ajatusta siitä, että tuomioistuimet voivat käyttää tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Virastolle tulee osoittaa riittävästi resursseja tehtäviensä hoitamiseen.

Lakimiesliiton teettämästä, riippumattoman tutkimusyriitys Aula Research Oy:n tekemästä asiantuntijahaastatteluihin perustuvasta tutkimuksesta (Tuomioistuinhallinto - tehokkuutta tuomioistuinlaitokseen - Selvitys tuomioistuinhallinnon tehokkuuspotentiaalista. Vekkilä & Helin, 2016) käy ilmi, että haastatellut asiantuntijat näkevät tuomioistuinviraston perustamisessa potentiaalisia hyötyjä erityisesti tuomioistuinlaitoksen johtamisen ja ohjauksen tehostumisessa, hallinnon tehostumisessa, kehittämisessä ja koulutuksessa sekä erilaisissa laadullisissa hyötykategorioissa. Toimikunnan ehdotus tuomioistuinviraston tehtäviksi mahdollistaa Lakimiesliiton näkemyksen mukaan näiden hyötyjen aikaan saamisen. Tämä vaatii valtioneuvostolta riittävän resursointipanostuksen ja virastolta onnistuneita rekrytointeja, jotta asiantuntevia, monipuolisia osaajia tulee johtamaan ja suorittamaan tuomioistuinviraston tehtäviä.

Viraston perustamisen jälkeen tulee tarkastella ja arvioida viraston tehtäviä ja palveluita sekä tarkistaa resurssien riittävyys. Lakimiesliitto suhtautuu positiivisesti toimikunnan ajatukseen siitä, että tuomioistuinvirasto voisi tulevaisuudessa ottaa hoitaakseen myös muita palvelutehtäviä, kuten käänös- ja tulkkaukspalveluita ja henkilöstöhallintoon liittyviä asiantuntija- ja tukipalveluita.

Pidättekö toimikunnan arviota tuomioistuinviraston henkilöstömäärästä oikeana ja riittävänä?

Jotta virasto voisi hoitaa tehtävänsä tehokkaasti ja palvella tuomioistuimia esitetyllä tavalla, Lakimiesliitto pitää tärkeänä, että virastolla on riittävät resurssit. Toimikunta katsoo, että tuomioistuinlaitokseen liittyvien keskushallintotehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti virastolla tulisi olla ainakin noin 45 henkilötyövuotta. Lakimiesliitto katsoo, että toimikunnan näkemys on realistinen. Tuomioistuinlaitoksen toiminnan kehittäminen edellyttää joka tapauksessa lisäpanostuksia, joihin oikeusministeriön ja valtioneuvoston tulee suhtautua asian vaatimalla vakavuudella.

Lakimiesliitto näkee, että hyvin johdettu tuomioistuinvirasto luo tehostumispotentiaalia keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Lakimiesliitto katsoo, että keskeisimpiä tehostumisen paikkoja ovat päällekkäisten toimintojen karsiminen, ohjauksen ja neuvonnan laadun parantuminen sekä lainkäyttötyön laadun ja määrän parantuminen, kun laamannien ja tuomareiden resursseja vapautetaan lainkäyttötyölle.

Viraston resursseja tulee arvioida perustamisen jälkeen uudestaan. Mikäli tuomioistuinvirastolle osoitetaan lisätehtäviä, kuten erilaisia kieli- ja neuvontapalveluja, myös resursseja tulee lisätä.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta ja nimeämismenettelystä?

Lakimiesliiton mielestä toimikunnan ehdotus tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta on perusteltu. Erityisen tärkeätä on, että kokoonpano on tuomarienemmistöinen ja että johtokunnan

jäsenet hoitavat tehtävänsä itsenäisesti vain tuomioistuinlaitoksen kokonaisetua tavoitellen, eivät jonkin tietyn ryhmän tai tahon omaa etua ajaen.

Nimeämismenettelyn osalta Lakimiesliitto katsoo, että esillä olleista vaihtoehtoista kannatettavin olisi malli, jossa nimeämisen suorittaisivat ylimmät tuomioistuimet tuomioistuinlinjoittain, tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä (Lakimiesliitto, Tuomariliitto) kuultuaan.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan ja ylijohtajan välisestä toimivallanjaosta?

Toimikunnan ehdotus tuomioistuinviraston johtokunnan ja ylijohtajan välisestä toimivallanjaosta on perusteltu. Johtokunta työskentelee luottamustehtävöpohjaisesti ja sen tehtävä on laatia isot linjanvedot tuomioistuinviraston toiminnallisista tavoitteista ja siitä, miten tuomioistuinvirasto suunnitelmallisesti palvelee ja tukee tuomioistuinlaitoksen ja tuomioistuinten kehittämistä. Ylijohtajan tehtävänä on organisoida tuomioistuinviraston jokapäiväinen työskentely ja johtaa sitä niin, että johtokunnan asettamat linjanvedot, tavoitteet ja strategiset painotukset tulevat toteutetuiksi.

Tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden vahvistaminen on yksi tuomioistuinviraston perustamisen tärkeimmistä tavoitteista. Tämä asettaa erityisiä vaatimuksia viraston organisaatiolle. Jotta kansainvälisten suositusten edellyttämä riippumattomuustaso saavutetaan, tulee virastolla olla luottamustehtävöpohjalla toimiva, tuomarienemmistöinen, monipuolista asiantuntemusta omaava johtokunta. Tuomioistuinvirasto on vallan kolmijako-oppiin perustuvasta riippumattomuusvaatimuksesta johtuen luonteeltaan ainitlaatuisen toimija suomalaisessa julkishallinnossa. Siihen ei voida täten soveltaa täysin samoja periaatteita kuin muihin keskusvirastoihin. Lakimiesliitto ei näe, että johtokunnalle ehdotetut tehtävät ja sen kokoonpano olisivat sen erityisluonne huomioiden ristiriidassa sen toimivaltajaon kanssa, joka on yhteistoimintalain ja valtion virkaehtosopimuslain kantavana periaatteena. Lakimiesliitto ei näe, että toimikunnan ehdotusta tulisi muuttaa hallitusneuvos Kirsi Äijälän asiaa koskevan eriävän mielipiteen vuoksi.

Mikä on kantanne toimikunnan esittämään viraston sijaintipaikkaan ja sijaintipaikan valinnassa huomioon otettaviin seikkoihin?

Lakimiesliitto yhtyy toimikunnan yksimieliseen käsitykseen siitä, että tuomioistuinviraston sijaintipaikan valinnan tulisi perustua siihen, millä paikkakunnalla virastolla on parhaat toimintaedellytykset ja ettei alueellisille näkökohdille saisi valinnassa antaa ratkaisevaa painoarvoa.

Toimikunnan esittämä näkemys siitä, että viraston sijainti Helsingissä tai sen välittömässä läheisyydessä lähellä eduskuntaa, ylimpiä tuomioistuimia, valtioneuvostoa sekä muita yhteistyötahoja olisi selkeä etu viraston toiminnalle, on perusteltu.

Muuta huomioitavaa?

Lakimiesliitto yhtyy oikeushallinnon pääluottamusmies Sari Ahon eriävään mielipiteeseen ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksen osalta. Lakimiesliitto katsoo, että ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena tulisi

olla muun oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaminen.

Tuomioistuinviraston toimialasta johtuen ylijohtajan ja tuomioistuinviraston keskeiseen osaamiseen kuuluu oikeusjärjestelmän laaja-alainen ymmärtäminen ja hallinta. Oikeustieteen maisterin tutkinto antaa ainoana kotimaisena tutkintona valmiudet tämän tyyppistä asiantuntemusta edellyttäviin tehtäviin ja tällaisten tehtävien vaatimien erityistietojen hankkimiseen.

Blåfield Eero
Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry